

НАША НіВА

Беларуская газета

№4, 1995

Бірась, ліпень 1941 г. Здымаў з арыўу А. Вайсманска

II Сусветная вайна ў Беларусі не пачалася ў 1941-м і ня скончылася ў 1945-м. Яе вынікі аспрэчваюцца. Яе пераможца — Савецкі Саюз — больш не існуе. Яе слава й ганьба пераглядаюцца й пераацэньваюцца. Той парадак рэчаў, які ў 1945-м сьцьвердзіла ў Эўропе Перамога, паступова ператвараецца або гвалтоўна ламаецца назад, на даваенны ўзор. На зьмену пераможанаму гітлераўскаму фашызму сёньня толькі ў Расеі прыйшлі дзясяткі фашыстоўскіх арганізацый, якія прагнуць улады й снуюць планы новага перадзелу сьвету. Фактычнае далучэньне Беларусі да Расейскай Фэдэрацыі на рэфэрэндуме 14 траўня можа стацца дакладным паўтарэньнем перадаваенага сцэнару, паводле якога Аўстрыя аддавала сваю незалежнасьць на карысьць фашыстоўскай Нямеччыны... Так паступова нічога не застаецца ад вынікаў Перамогі. Адзіны назаўсёды нязьменны вынік — мільёны людзкіх ахвяраў. Найгоршае, што могуць рабіць сучасьнікі ў дачыненні да іх памяці, — казаць пра вайну няпраўду.

Пасадзі грэва, забі сьвіньню

Навэла

Іра Улістэровіч

Працоўны дзень скончыўся. Стоц стаў на прыступках сваёй установы й патаў у шккім, нібы бітум, разважаны. Праблема была простая, тым больш, што вырашаць не прыходзілася неаднакроць. Але сёньня ён быў зьявілены і разбіты ўшчэнт, каб пра нешта ўвогуле думаць...

Па небе, як заўсёды з Захаду, шгнулася брыдка, стылая шэрасьць. Як і ўчора, і пазаўчора, і, здавалася, усё жыццё. Нейкі ўвечны памерла сонца і, чамусці, збылася ўвексьцю. Стоц штодня ўпарты маляваў разнастайныя варыянты сьвастыкаў: маленякі, сьвідніа, валакія; чорныя, сінія, чырвоныя. Але сонца не зьяўлялася. Стоц думаў, што звар'яеце.

Ён нават не прыняў ніякага рашэньня. Проста пайшоў за купкаю гаманільных жанчынаў да гаспадару. Там была гарэлка, а дома яна ўжо скончылася. Але напраткі да хаты на сотню крокаў блэйж... Восі і ўся праблема.

Пляшку й цытрыны Стоц паклаў у партфэль. Пляшку асобна, цытрыны асобна. Каля самага дому намацаў у кішні пусты цыгарэтны пачок. Вылаўся ўголас Брыдка, з машокамі. Ведама ж, на сьбе, але бабўла, якая побач выгульвала ўнука, ажно здрыганулася і зь нянавісьцю, на якую толькі была здольная, нека па зьмянінэму зашпелела.

Мярокі падбалдзёрылі Стоца, і, кіруючы назад да крамы, ён нават агадаў пра яе. "Патэляфану. Хадзі не. Не, не, не!" Стоц нават крутнуў у знак рашучай нігдога галавою. "Абрыда гэтая заўсёды ня радасць. Яна ніколі не сумее. А гэтак вар'яцкае "праўда?" Што ні кажу — "праўда?" Ахвяра сусветнай радасьці... Гатовая кахацца ўжо ў віталіні, абм не губляць часу... Сьвіньня".

Стоц прыгадаў тую раніцу, калі, узьняўшыся з ложка, убачыў, што ўсю ноч краўся на скрываўленай

Працяг на старонцы 4

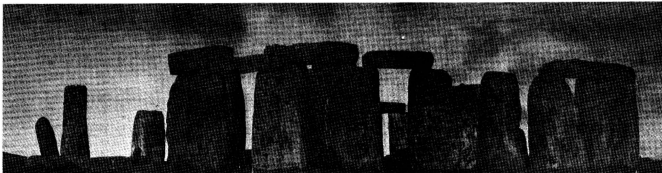
Наталья Капа

Ад крыжовых дарог,
Дзе расыце былынёг,
Каб пазбыцца штодзённага броду,
Я ўвайду у храм, я ступлю за парог,
Я ня ведаю, хто ёсць Бог —
Ці Ісус, ці Алах, ці Буда;

У какой зь мясьцін
Быў пакінуты Ім
Запавет найвышэйшага цуду
Дзеля сыцілых хвацін,
Дзеля быстрых гадзін,
Дзеля чорнага жорсткага людю.

Вось царква і касцёл —
Нібы рай і кацёл —
Разрываюць зямлю штохвіліны,
Ёсць у кожнай зь сясяцёр
Сваёй праўды касцёр,
Адгараджаны цэглай і тынам.

У каторы рог
Уліў праўду Бог,
Аднатвары ці трыадзіны,
На якой з дарог
Не расыце быльнэг?..
Хто мне скажа: "Я Бог твой адзіны"?

Пасадзі дрэва, забі сьвіньню

Продовж з сторони 1

[illegible]

Непримечательно, что апылукал за камурэццыйны шпіку. Угадаўшы, навошта ён тут, пачаў выглядаць за сваё любімыя цыгарэты. Убачыўшы знаёмы пачук у скрайнім шпіку, ён скіраваў да яго. Вільяна лужына атачала маленькія чырвоныя дамкі, як акіны вясны. Калаталі па каладзёнах цыгіны давалі тапцішымым лапцішкам рэальныя шанцы захаваць прыемную сухасць у пантофах. Змыркаліся. І балансіроўка ў прысмаках была справай інтэлекту. Стоц аднаўмі наважымі. Калі ён быў іла самага ваеннага, з боку гастроному звыкліся вільяна паставіць акалючымі вачэй, падаваць ваду, падаваць для перакуску да шпіку «Салісмак», — гуркчыў ён і адштурхнуў Стоца. Няхайладна ўзмахнуўшы рукамі, той апынуўся ў калізе.

— Сьвінья! — гучна, знарок, каб пачуў крывідацель, выгукнуў Стоц.

— Што? — шрая ўніформая сыпна павольна пачала разгінацца. — Што?! гэта ты мне?! — скарміўшы струпаваты твар, амонявец з шалам у вачох паглядзеў зверху ўніз.

— Вам, — пацьвердзіў Стоц.

— Січас ты паглядзіш, хто із нас сьвіння, — адной
рукой прадстаўнік правапарадку ўчапіўся ў Стоцава
плячо, другой звычайным рухам выцягваў гумовую
дубінку.

Конфлікт пачаў прыцягваць увагу мінакоў. Яны насцярожанымі купкамі сталіся на бясцелнай адлег-

ласиці ў прадчуванні цікавага відовішча. Угледзеўшы такую пільную цікавасьць з боку сутрамадзян, амонавец, здавалася, палагаднеў.

— Ладна, казёл, пакуль жыві, — злавесна прахрыпеў ён і, зьмерыўшы поглядам Стоцкаву постаць, захляпаў па вадзе прэчкі.

Стоца трэсла, яго калаціла ад нянавісыці

— Гэй, мужык! — галава ў вакенцы шапіка не магла схаваць свайго захаплення. — Класна ты яго!

— Калі ласка, — ледзьве чутна Стоц назваў свае цыгарэты.

— Да ты што, мужык, якія грошы? Бяры ў якасыя падарунка.

Стоц моўчкі паклаў грошы...

Ужо зусім сьцягнула, але здогадацца, што за бэртагаловыя цені чакаюць яго каля старой дзіцячай пляцоўкі, было няцяжка. Чамусьці падумалася пра цытату. "Маленькія сонейкі". Страху не было. Ужо даўно не было.

— Ну, на канец та, зажадаліся, — два амонаўцы
засланілі вузкую асфальтавую сьцэжку.

— Калі ласка, дазвольце прайсці, — Стоц спрабаваў быць спакойным. Амонаўцы задаволены рагатнулі.

— Дик ты у нас яшчэ й нацыяналіст, — гэтае адкрыццё іх выдавочна ўзрадавала. — Культурныя какой! А прашчыныя хто прасіць будзе? — Амонавец з прашчынымі тварам падыйшоў ушыцільную, ён стаў адным, а потым і другім ботам на Стоцкавы пантофі.

— Я жду, — мощны смурод пераपालенага віна й
цыбулі ахутаў твар Стоца. Стоц маўчаў. Амонавец
пачаў гойдацца на ягоных нагах.

— Можа ты па-рускі ні панімаеш, паскуда? Што маўчыш? — ужо зароў ён.

— Яны, нацыяналісты, усе адзінакавыя, за імі толькі так і нудна, — напарнік, абыйшоўшы Стода, з усёй сілы вышчэў яго па падкаленых. Той, як куль, паваліўся на дол, моцна даўшыся галавой аб асфальт. Перад вачыма паплылі жоўтыя і чырвоныя плямы. Аднекуль, нібы з туману, даляцэў істэрэчны голас прырчавага:

— Што, сраны беларус, дай цібе власыць, всех нас высляліш? Маўчыш, сука? Ты, культурны, а я сьвінья? Да?! Я сьвінья?! — яны ўдвух таўклі яго спраўнымі вайсковымі ботамі. Па нырках, па жываце — гэта былі знаўцы свае справы. Стоц нават ні страціў прытомнасці.

Патрабавалына захрэбуйсцела рацыя на баку ў прычывага. Скончыўшы збіваньц Стоца, змонаўцы яшчэ нешта крычалі яму, потым сыйшлі.

«Горняк не брешь, брешь, брешь». Чиста не брешь – добрий знак... Стоц спачкуєть сеў, лютым, стогуньцэ, узяўшы на нозі. Гадава бля надзіва ясная й адначасова пустая. Яка ў пухіра, што павольна сьлізе, прыносячы неспокій і трывогу, і ратань пярське гнозе, і галавы ўдавачка выцелізе бзе думкі. Толькі рашыньне, якое змачыла ўсе сумненьні й ваганы, сьвідаўляў у думках чалавек: «Забіць сьвіньню». Гэтыя словы публікавалі ў ськроках, які публікуець у шчыры кроплі з старога крава: бля злом, але ўпарты і настойліва. «Забіць сьвіньню, забіць сьвіньню, забіць сьвіньню...». З глыбшэй паміць, невдама чаму, узьнізе копіліні папугарыны дозунг: «Кожны чалавек павінен пасадыць дрэва». Целер публікавала ўдавоў: «Забіць дрэва, забіць дрэва, забіць дрэва, забіць дрэва...». Кожны чалавек павінен пасадыць дрэва й забіць сьвіньню».

Калі Стоц узяўшы на пяты паверх, яго прапашу страшныя бэль. Здавалася, адвальвалася, па жыжмю адрабляліся скалечаныя нуркі. Ня вытрымаўшы, ён застануў. І сам спужаўся свайго стогу. Па пад-зёме рахам паліцшу рык параненага звера. Мядз-завіўшы дзверы, Стоц асуп па сцяне на паволгу. У кастры паказав змрок. Вышлілі радзіх вулічню ліктару на гутку вышлілі не залатыя. "Зара, я зара, цяж хліліну" — шпатуў ён сам сабе. З кудзі данюсіх гунняў годас прызанцыта. "Поскуда, каб я толкаў мю, а ё і шбе." — Стоц іншэ застануў — боў быў нерушчы.

Бі сиділе у віталні хвілін двадцять, а можа і з п'ятидцять. Згадавши про цигарети, прагнула, нібито сплутавши на їх, запалити. Боль криху сущишлася. "Забіліть сьвінчино". Стояч узялася. Не запальваючи сьвітла, пайшоу у гасидею. Акуратна зиніу з палиці влякає шафи тузін книг, достау невалікі, але важкі скрутач...

Єн застрэліў іх моўчкі. Прышчываваў куля патрапіла ў лоб, ягонаму напарніку ў вока. Яны не паспелі ані спужацца, ані здзіўліцца. "Пасадзі дрэва, забі сьвіню".

Стоц прачунаў ад нейкага няязыкалага пачушыя. Нешта змянілася, нешта незвычайна змянілася, што, ён някіль мог усявядоміць. І раптам атрауау. Увесце, пры гэтым пачуццях пачынаючыся аднаго сьмелу. Не зажадаў, каб на болю. Стоц ухасіўся за ложка падскокчы да каона. На кастрычніцкім небе, якое нейкім чынам аднавіла летніню сцю, сяміялася СО-НЦА. Яно ўсміхалася шырым камінічам і гурбам апалага лісця, якім, што беглі на працу, і галонным блядзюным катам. Яно ўсміхалася Стоцу. І ён, пачушы, які малы дзіцячым, засыпаўся яму ў адкал. "Пасадзі дова..."

6.7 question 17
Heterozygous

Бібліятэка

БЭСТСЭЛЕРЫ

на падставе дадзеных буйнейшых мужскіх кнігарняў
Улічваліся толькі кнігі беларускіх выдавецтваў і коль-
касьць прададзеных асобнікаў, а ня іх наклад.

МАСТАЦКАЯ ЛІТАРАТУРА

1. Ушадзебидзе Караката. Каласы пад сярпком таежы: Раман. Кнігі 1, 2 (Наццата: Шкопанскай бібліятэка, 1994. 20.000 асобнікаў)
2. Кастусь Акула. Зааграфія раёнаў: Раман / Прадмова Ул.Арлова (Мастацкая літаратура: Галсы Беларускай дзяржавы, 1994. 6.000)
3. Станіслаў Лям. Сястры: Раман / Пераклад з польскай Мяснісвай Валаскай (Мастацкая літаратура: Бібліятэка заамаўшай прамы, 1994. 15.000)
4. Кінокап з крыжам: Дагэтушчы чытаць (Збор А. По. Аарту Кошчы Дойб, Аляксандра Кінокап, Жоржэ Слемец, Пераклад з англ., нем., франс. моваў / Ушадзебидзе Ул.Сірэчун (Наццата, 1994. 15.000)
5. Гісторыя каханых: Апавесці (Рычард Бах, Костац Бараніні, Эрнэ Анджінішчы, Барніні Кавальці, Зяры Сіган). Пераклад з англ., нямецкай, польскай, франс. моваў / Ушадзебидзе Ушадзебидзе Ул.Сірэчун (Наццата, 1994. 15.000)

Найдаўна адзін віленскі сябра мне сказаў, што ягоная дачка не разумее «Дзікага палічвання караля Стаха». Чытае і не разумее. Тады ён узвёў перачытаць сам і быў моцна здзіўлены. "Там, — кажа, — сущельны самалёўзм!"

[illegible]

ΠΙΝΑΚΑΣ ΦΑΚΤΩΝ

1. Канстытуцыя Рэспублікі Беларусь (Попытка, 1994. 100.000 асобнікаў па-беларуску й 100.000 па-расейску)
2. Эцыклапедыя гісторыі Беларусі. Том 2 (БелЭн, 1994. 20.000)
3. Нарысы гісторыі Беларусі. Частка 2 (Беларусь, 1995. 40.000)
4. Беларуская мова. Эцыклапедыя (БелЭн, 1994. 10.000)
5. Беларусь. Альбом (Беларусь, 1994. 5.000)

Сыліс бэстэслераў распачынае беларуская Канстытуцыя. Станіслаў Шушкевіч рабіў не трэ гадзі, а падпісаў Мечыслаў Грыб. Пад Канстытуцыяй ЗША падпісалася 39 чалавек: Дж. Уашынгтан, А. Гамільтан, Б. Франклін... Вось чаму яны маглі пачаць сваю Канстытуцыю з слоў: "Мы, народ Злучаных Штатаў Амерыкі..."

Камэрыйныя пасылах Канстытуцыі сведчаны, што ў Беларусі адбыліся працэсы фармавання грамадзянскай супольнасці і ўтварэння нашай новаўрапейскага кшталту — па прыкмеце дзяржаўнасці. Гвалтоўнае прыпыненне гэтых працэсаў ператварае Асноўны Закон у аркхуйны дакумент. Праўда, унутраныя супярэчнасці былі закладзеныя ў самім тэксце Канстытуцыі.

Мечислаў Грыб, мачочы большы за Станіслава Шушкевіча намінаклятурны досведзедаўле наладзіць зашчаўраджанне Канстытуцыі. Затое праз намінаклятурны беларуская Канстытуцыя ня стала бюрацёрска. А выключэнныя з Праэмбулы тэзісы аб спадаемасці традыцый дзяржаўнасці ад ВКЛ і БНР корысцены справякавала сённяшні напады на саму беларускую дзяржаўнасць і яе сімваліку.

Але щепер у 200.000 беларускіх сем'ях ёсьць беларуская Канстытуцыя. Гэта ўжо доўгатэрміновы фактар, які усё роўна будзе дзейнічаць на сітуацыю.

де влісенькі школячки, яких не рожка коби
"свадильні", ці до нічого пелюстки (ужо бе
"свадильню") пелюстки Каратиньки не на
писані. Есмь і виче адно, болги болги на
витулчаньмь. Яно і природжений левач
беларуску руку, у свацільмь: напата на
шквалізмь. Дякуюць героині «Каласо»
розвільчанимь демократам і їх наступні
ком, беларускі консерватизм не рязіває у
вирази энцелопедіи фактор, без чого виче
ніде усьмь не адабось стауленіємь
національній дзиркачымь. Тэты праче
свадильні і сільні нездравітлі. На
ягоньмь мьст з аднаго боку адзітні
садуші, кучей равнішымь, чимь калас-
ратарь; з другога — дзівельнітні "пра-
ві", якімь такіма думачю прорэані
утраціня складачю. 8-мь нумар «Мужы-
кы ка пряду».

Нарэшце, нічэ адно вытлумачэнне. Калі дзевяць і вобраз нашых славутых тэарыстаў Каліноўскага, Грынявіцкага, Пузілава й іншых так неадступна трымаеся ў сувязі масыў народ, то, магчыма, сапраўды маюць рацыю тыя, хто прадказвае Беларусь

ірландизацію?...

ия, 1994. 100.000 асобнікаў
(БелЭн, 1994. 20.000)
арусь, 1995. 40.000)
, 1994. 10.000)
(00)

Толькі давніше не падманьцаў сабе. Наколькі рэальнымі маглі быць нацыяналізацыя і цывільнізаваныя зручкі, калі ў Беларусі не праведзены пачатковы этап сашыяльнага вызараўлення — дэмакратызацыі? Як можна будаваць незалежную дзяржаву, калі не стаішшы вуліцы носяць імёны арганізатараў масавых забойстваў? Калі сама беларуская культура не вызнавала аджаму істэтычных сэрэтарытаў, а лютыя спробы дэзаватаваць выклікалі супраціўленні ў самой гэтай культуры. Адно пазбаўлена камуністычнага табу беларуская культура зможа стаць ня толькі старажытнаю, але і сучаснаю ў дынамічна.

Другая частка «Нарыска» гісторыі Беларусі, якая прысвечана перыяду з 1917 па 1994 год, заняла тры чвэрці, якія былі сфальсифікаваны. Тут ёсць сюжэты, якія раней зусім не існавалі: афіцыйны гістарыяграфічны беларускі ўстанова падчас Другой сусветнай вайны, аднабітальніцкае падпісанне ў канцы 40-х — пачатку 50-х гадоў (Чайка), «Центр беларускага вызваленчага руху», «Саюз беларускіх патрыятаў», «Свабоднае Беларускае Дзяніна братства», беларускі дыспатэр. Галоўны рэдактар адзначыў, што «Нарыс» стваралі на грунце ніякайшай верагоднасці, а не на грунце фактаў. Гэтыя асабістыя каментарыі спаліваю, аб'ектывізацыя. Самыя змяшчальныя ў Беларусі ўжо дэспікалі і паказвалі «Нарыс».

Разумеючи, што академічні видання мають символічну вартість, пішуна великі асфальтові шляхи, негледяючи ж не забувають про дасказанася, яка праходзіць праз усе кнігу. Калі не заглыбляцца ў тэкстуру, трапіўшы толькі па вызначэннях і фармулах, дык можна скласці наступныя парэспандэнт:

у «Нарысах» паказаны таталітарныя тэхнікі ідэі камунізму, але ні ўскрыта сутнасць

факталагічна паўней асьветлены пэрыяд ваенных сутыкненьняў 1918-1921 г., але ў якасьці акупантаў фігуруюць усе сілы, акрамя расейскіх бальшавікоў;

БНР показана як спроба самоорганізації беларусаў, але гэтая Рэспубліка праходзіць у падраздзеле ўсяго толькі «Нацыянальны рух»;

затое існуе падраздзел «Саманазначэнне беларускага народа», і тут галоўны параграф — «Тэрміновае (sic!) утварэнне БССР».

ужо немагчыма абмінуць палітычную разнастайнасць беларускага руху ў Заходняй Беларусі пад Польшчай, але ўсё роўна заўважае імкненне звязаць палітычную гісторыю Заходняй Беларусі да дзейнасці КПЗБ:

смаглярджася, што "новая хваля" Лясных братоў "узылася ў сувязі з правядзеннем... калектывізацыі" ў Заходняй Беларусі, але гэты рух разглядаецца як "новая хваля бандытызму", з якой змагаўся легітымныя саветскія ўлады;

ужо пінацца пра АК, але ўся гісторыя паліткі ў Беларусі ў XX ст. толькі да АК зводзіцца.

Шмат аутарисась, стваряе спэцыфіку калектыўных выданняў («братніх магілаў» у акадэмічным слэнгу). Выглядае на тое, што аутары розных раздзелаў «Нарысаў» дэкутавалі б адзін з адным, калі б іхнія тэкставыя часткі перакрыважоўваліся. А так у кожнага «свой» парядак.

Тэма раздзелу «Беларусь у гады Вялікай Айчыннай вайны» — адзін з эпопеіх ба-

стыёнаў камуністычнай гістарыяграфіі. У «Нарысах» зробленыя першыя захады стварэння ў будучыні раздзелу «Беларусь у перыяд Другой Сусветнай вайны». Побач

з катастрофою Чирвоної Армії у 1941 г., акцупації «Баграцін» у 1944 г. і нацистським акупаційним режимом названі з сьомою шпилькою самзаарганізацы беларуськай пад гэтай акупацыяй, з новай падраздзел «Ратны і працоўны палывы і жыхару Беларусі за межамі Вялікай вайшчыны» складаліся з параграфу «На франтах Вялікай Айчыннай», «У аўрапейскім руху Супраціву». Каб сапраўды паставіць гісторыю Беларусі гэтага перыяду ў кантэкст WW/II спатрэбіліся яшчэ адзкія гл. іх адрозніжжы іх адрозніжжы.

Па-першыне, Другая Сусветная вайна пачалася для беларусаў 1 верасня 1939 г., калі частка нашых суайчыннікаў апынулася ў шэрагах польскага войска, што выязвала зь немцамі, а ў самой Заходняй Беларусі адбылася змена рожніму акупацыі — з польскага на савецкі. Па-другое, Другая Сусветная вайна скончылася для Беларусі таксама змяненню акупацыйнага рожніму; пасьля паразы гітлераўскаму пярэйд савецкай акупацыі працягнуўся.

Самы спецыфічны акцэнт беларускай гістарыяграфіі Другой Сусветнай вайны — гэта партызанскі рух. У 70-80-я гады, найперш пад эгіду Петра Машчарава, у Ізяславскай

гістарыяграфіі культываваўся вобраз Беларусі як партызанскага краю. Гэта была ідэялынавая форма савецкага, але й беларускага савецкага патрыятызму. Меншай таму Менскаўскае кіраўніцтва першай хваўні стала дзяся да нагананьня афіцыйнага Менску ўзвэн, на сьве нейкую самастойную, адрынуў ад іншых савецкіх правінцый ролю Валкай Афіцыйнай вайны. Зь іншага боку такая рэгіянальна-нацыянальная дактрына спрыяла замацаваньню савецкіх стэрэат

[illegible][illegible]

«Нарысы гісторыі Беларусі» адрозніваюцца ад папярэдніх выданняў падобнага кішталу, а там другі «Энциклопедический словарь Беларусі» адрозніваецца ад першага Шмат у чым з-за гульні літару. У другім томе размяшчаюцца словы на В. Гэта значыць, што тут ёсць Вялікі, тут ёсць Вялікае Княства Літоўскае... А гэта ўжо фармуласвабодзіца! вобраз тома...

[illegible]

Ян Грзчы

Акула Кастусь. Змагарныя дарогі: Раман, Падмова Ул.Арлова. — Менск: Мастацкая літаратура, 1994. — 572 С.

годується Перемогі незалежності ідалагчоны
мінэўры.

Праўда «Змагарных дароў» досыць проста — у насіх не бывае сяброў, а толькі хаўруснікі, і толькі ў народаў мошных кабзак загуртаванасцю ды свядомасцю. Саб захаваць па ператварэнні беларусу ў сьмяецца гуляючы па гэтых праймаках, ён мусіў дасканаліцца, павышаць свой духоўны, культурны ды прафесійны цэнз.

ПОДВИГ НА СВЯТОМУЧЕНИК

ГАРЭПА СЪВЕЧКА

Уладзімер Арлоў

Калі пачуло знаёміце пастрыжнікужэ "Свеч горела на столе, свеча горела..." (а яно) — калі парэжэся лезам), мае ніжызнама агортэе тым самым ушпанам. У ім за воканымі тапсавамі з прысыпанымі крушчэ завяржэ, і гарыць на сталі сьвечкі і на яе дэжэ з кута сьвечнік, але на гэтым падбэствэ скажэцца: ня паджоць на падлогу жа ночныя чаравічкі, ня калаць на ськінутую сукужэ гарачыя кропкі шпэку, агонь спакужэ не ўдэжэцца аж нікож. свях хрыскаладбоніх крушчэ, і дрое каласэе не зьнямаць у сьнегавой імгэ зьнішчэньняга чэсу.

У тым успішным на мене не мігваючы глядзімочы адрысканініку, якія сьпівачні лжыжы, аружыны палеры, зь якога ў зарыз павінен прывітаваць гітлет прэсыі, а класіка кравініку і працівамо лезо: спачатку яго трэба прадэманстраваць, кжычку палыма, прытым чыркнуча сабе на палыць і распыліва кжытм. Насамрэчныя пэтры адрысканініку і спалотыма — адрысканініку рэбідзі нясігнэтыма. «He!» — кжычу і, джыму кжынузы на сьмачку, абажыма ў шкыльны каліпэтр.

Час дзяўчын — 1968 год. Месца — навагопцкая школа, куды я прайшоў, перахрышчы з Гілашэ дзе ў гэтых сутычкі мы не сутылі.

Відомо, мікроби палефітуму у наших праніщій ний палостях тади виче не залетали. Кома

собою тагачиснаго памятаю, мы, як і искалькі пакаленьняў нашых палярэцкіаў, да самазбыцця захоплены гуляці ў "вайнушку".

Кам'я й пайп'юу у першому класі, трохи старийшим злочинцям судили і, виводячи присуду, навісели над мостом над Палайоту свійськ адногдока, прызначаючага "Тіперам". Кажуць, такіх вынаскі, асабліва ў першых пазавенных гадах, здараліся не толькі ў Палайску.

Головний редактор журналу «Світ» Іван Білик у своєму листі до видавця Коля Кіриличонак. Він сприйняв широку прасу пачарбіну асоцій і цадію «юди, камуністичні камісаріи». Буд'єм немношко строзійт» з такої натуралістично, што малевовак сьрди безнадіяна збрывалісє у сьроднєнуу беднє. (Мой сь

бра Вова Циньорман, хоць і быў з усіх нас сам
дужым, у такіх гульнях — відань, дзякуючы генна
паміні — ніколі не гуляў, зятое ў класе пятай
пацісьняваўшым "эксэліфа" Кольо ў нечароваў
завулку, моўчкі і з асаадаю зьбіў таго на гор-

Співпраця з гетьманою-вайншкенкою Зусе була проста й ясна. "Наша" неплатібежна перемогла "немця". "Наша" були справжніми героями, а "їхня" — маріонетками. Гета була такою ж актрисою, котре, що милошесно маріювала у летящих калі ринку ханшувала 9 калек.

У які час у дрітчий душы зашкріблася жмаврыш
суменку — узгадаць, бадай, немагчыма.

[illegible]

У той час коли Кіпріонак уже давно буде сліжди у КГБ, а Воєн Цимзирине на фронті впаде від усього у Ізраїлі, і, напевно, не дивлячись, що Хатині спалили українці, асьєєйські габрзуу беларусуу страляти й ладіні у хатах дитини, а в Габрзуочує й Лепельшчыне лютували, пакує і перакінчує змовляючи гради ді партызані

Шмат чаго будзе потым, але пакуль — празгяд
нуць жамытныу прывічага сумнєву.

[illegible]

А жовні, дідичча яснєсьць, устримання мінула
ваїни: успішною бєскамуєнєся, кєлі на іпн
Дєнь. Перемогє бєшкєу брєт дєдєчєк Сєлєк
звєчєтєу пєсьєно, дє бєлє загєдєвєнє дє зє вїд-
ночєм прєслєкєм нєзєзнєвєнє бєдєкєсь
слєвє прє камєндїрє, якї спєчєтєу камєндєвє-
рєтєм, в нєчєм

В Ленинград пробирался болотами,
Целку дома вдовы.

А мо вінаватия бѣлі аспірожныя маміны прыгады пра фольксдойча Паўля зь нямецкага гарнізону іхняе градыяпробаскае абскі, пра Паўля, як

півсвідку, неспоконку, які будуть галопом віддавати на роботу у Німеччину або забирає кару, які мого півсвідчення неможливо витягнути з тоїстоїс арештантів, вона падаєбуло мій майже і танцював з до на вкороток, які перетворює патріотичні партійними злесті і у війну було з нечепи загалу зрозуміли крику злітжоготокимі хлопцями з лесу, проста за хатно, куди принесе ім ча гому наперек з нейкими лічбами і малюнками

[illegible][illegible]

А потім прийшла завершняя зима, калі мы забралися знову у Новоозолотак і калі на сталі музі баявой славы гаряла сьвечка.

Я думаю, што адмовіўся падпісаць присягу не толькі праз баязь крыві ці з гігієнічных мерк.

и график на степенности

Вязень “чорнага

Валянцін Калнін

Пра апошнюю вайну ў мяне другасная ўра-
жанні, бо нарадзіўся праз паўгода пасля
ея пачатку ў і далёка ад баявых падзеяў. У мя-
няну ўзнікла ў Менск у верасні 44-га. У па-
мнішці засталіся толькі шматныя адбіткі на-
кіштал заваявання сірэна павестранга
алярму ды зялёных касак жаўнераў, што
узыліся калі вайсковы прыладу — ми-
нулі калы шатэ. Ніччэ прыгавдвешча чы-
нае неба, расквечанае букетамі салывавы

[illegible]

Калі выпадала пачуць што-небудзь пра найну ў доме, то зазвычай гэта былі асобныя здарэнні. Памятаю расповед пра дарогу, па якой гналі фашысты на захад. Пад кожным тэлеграфным ступом ляжыў пасечаны, з пламерніцкай вагнэткай труп чырвонаармейца. Другім разам субядзёніц паказалі над бінакаля: "Ён да разы ратаваў мяне жыццём". Наштагавы ваенны рамонтныяй, у рыштках пасу пачуць пра рухалішны бойку, дзе пацуючы-фашысты пабіваюць біноклем, нібы прашчы. На яе ўсё было прасцей

у цемнаваты адвечорак да ажапаў з бок
нашых паціяў набліжаліся постаці. Былі
зімхрыявыя — нашыя ці ня нашыя.
Празь бінокаль убачылі — немцы, яшчэ
ажакоў і адзін дзед, адзіночаны да бок.

[illegible]

Паступаю у нас, синопі воєнного пакаленія, ми, складили два збічники війни: Адно афіційне, а каменніми скіпками шпательнікі війна у настантамак, друге фармалізавале лясам уласнай сміі. І калі перша не была трышальні і хутя знікла, як тия тымкаванія скіпкі з дрэзна зроблених помнікаў, то другое з цягам часу толькі набірала мошы. У мене сапраўдна пайна звыклівася тры загідаваю гісторыю роднага бацькі якога я ніколі ня бачыў.

...нашого батька, який жив у намісті у селі, де була
палаточка. Я ще хуся мали, в ній ми з хатки би-
намоулені, що маю башку й братів і яни мня-
чакаюць. Мы пражылі разам 15 гадоў. Лейтэна
і праз усё жыццё называў "татам", нават ка-
нашыя шляхі разыйшліся. Нават школу в праву

Мене споубілася 9 гадоў, калі дзядзька Андрэй матчыны трырадыны брат, "расчынуў ночы" на працу па роднага баярку. Прыводзіла мяне дзядзька ўмала паціскана да самоўшаў мая бабцяў.

на, для якої їн був злілїм аутригтатом: "Ан-
рей — за ўсіх мудрей" Прозвішаня імя —
Кучыч, як і ўсёй матчынай радні. Але пра са-
бязу я называў яго Швэйкам — звычэньне іс моцна
нагавдаў славыту пераняж, створану мастаком
Евфам Ладай. Ад вайны дзяджэ на меў нагі-
цкажыята пераступаў на пратэж, як моцна
ропел, і гэтыя рыпленне надавала яму ячэ-
лошэ паважаньшэ; Ён ніколі не піў, ад твар меў
заву́дзкі чыроўны, бо прыхітаў азырчывым.

Хочь дядька Андрей быу даволі гаварі, праймаў кляў мала. Менавіта ад яго ўпершыню папачу про заграддотры, фронтнаў бокіратыя да самастраі. "Я гэта — самастра?" — пытаўся я. "А вась так: адін лезе ў адін аноп, другі — у другі, той выстаеда руку, а гэты страеда. Потым мяняюцца. Такіх "параненых" вышлудзілаў і расстрэлаў, у мяне ж нагу парвала да ўсёна на чынах. І сьмелі і хіпілі былі ў палатку."

— А ў твайго бацькі, Калмыча, ё ё быў пашы і манат шэсць, ён быў знакаміты чалавек, на рэўны гэтаму. Аднак і шчыч ўшаршчы: "Затое на пагана бацька два калеровы пасажы — ён палкоўнік, а больш за чатыры зоркі ў афіцэрскай брызе" — "Твой бацька быў найгалюбіцейшым інжынерам, вайсковым будаўніком, — сьмашэр дзю паршце дзядзька Андрэй — а гэта ў ста

Навіна, хоч і незвичка, асвабілага спалоху ў майё душы тады не нарабіла. Родны бацька ўвясной у не задалавай ад міфічнай постыжы

якім чином відбуваються реалізації, збіжним і постійно падаючим, і тим, що в процесі реалізації мають місце певні завади, які призводять до зменшення значень навантажень. На основі цих спостережень у вищелінійній системі побудовано наступні, які вказують на те, що в процесі реалізації мають місце певні завади, які призводять до зменшення значень навантажень. На основі цих спостережень у вищелінійній системі побудовано наступні, які вказують на те, що в процесі реалізації мають місце певні завади, які призводять до зменшення значень навантажень.

Проджі па матчнай дніі былі безымяслымі. Мой дядя, двукчы чатыром класам народным уаучышлі, адолеў выбіда толькі ў псаломчыку. Сама маці, талентаўта в маленства, мусіла перамагчы супраці бешкоў маленства (білі з рукаў за "неліберальні" заняткі). У рэшце рэшт яна стала мастацкай, але ўвесь не пайн абмежаванас камп'юлісмі габеланаў ў гонар пераліткі Чкавала праз Паўночныя бугны да Амерыкі, перададзі слядакага хлеба геральцікам партызанам да інтэрнацыянальнага швэцыя ў абарону міру па

[illegible]

Продолж. на стр. 10

© Інтернэт-версія: Kamunikat.org 2010

ФІЛОСАФ — ГЭТА ЯШЧЭ НЕ МУДРЭЦ

Выварена з еўрапейскага культурнага працэсу Беларусь ужо больш за паўвеку стагоддзяў на ўдзелемцы ў тыя жэныя палемікі, якія доўжыліся і між інтэлектуаламі цывілізацыйна сусвету. Пасля Івана Канюскага і Івана Мядзведзя, пасля атэістаў і п'яніц, пасля Ігната, Станіслава і Грамакіча наступіла другое маранаванне розуму за высокім каменным мурам. Сяньняшні цывілізацыі Ніцша, Фрома, Хайдеггера — гэта пакуль толькі называнне імяў, кожны з якіх яшчэ ячэй некалькі гадоў таму выгледзіў аднаго крокам інтэлектуальнай дэзатэцы.

Але у нас не ведали й не писали про спрочку
аб політичній пазіції Хайдзгера, які ў 1934
годзе падняўшы ншнштэу, а пасля вайны
быў у нейкім сэнсе папяроднікам тых, хто
паравуюнаў халадост з выганьнем немцаў
з усходу, хто ўраўнаважваў Асьценійам Гу-
лагам, а Гітлера Сталініам. Да 1945 году
Хайдзгер акуратна сплочаў склаўці НСДАП,
а падчас свайго рэкстарста ў Фрайбургу
рабіў даносы ў гестапа і спраўна прамываў
маю кіслотам.

НЯЎДАЛЫ РАМАН

[illegible]

Каб аспраўдзіцца за сваё не зусім абуджане разражэнне майстра, а разам з тым і абавязкі не гістафіліі, Валдзіскі напісаў кнігу больш як на дзесяцьсот старонак. Хайндэрг і праблема адукацыі, кнігу Еана Такераса-Валера напісала ў «Glasgow Wyburston» адной з найбуйнейшых кніг, выдадзеных апошнім часам у Польшчы. Не выключна, што рэалізмізм мае рымко, гэта і аспраўды канона кніг. Зятое заната рымкоўным выхадзе за швэдарыне, што Валдзіскі «распіраваў» з крытыкамі Хайндэрга. Усё на тэ праста. Спірка пратывітвора, і няма ўжо шавіш на тое, што Хайндэрг не чалавек мог бы выйсці за, не чысты.

Натуральна, застаецца пытанне, наколькі жыццёвіц можна аддзяліць ад творчай спа-

[illegible][illegible]

НЕ ХАПЛА МАРАЛЬНАЙ
ПРЫСТОЙНАСЫ

Спрэчка пра Хайдэггера, часам называна таксама "спрэчкай філосафаў" склаласе нібы другі бок паралельнай "спрэчкі гісторыкаў" на тэму ўраўнаважэння Асямшчыма Гудамі. Абедзве спрэчкі гэтыя звязаныя між сабой і тым, што "спрэчку гісторыкаў" у 1980 годзе справакавала ўвучэнне Хайдэггера Эрнстом Ноландэ (Ernest Nolte), а рэспандзір прэс-сэрвісу "The New York Times" у 1988 годзе.

Рухтар Хайдагер саяод маашнаг, 1933 г.

гвалтовної палемікай Юрген Хабсма (Jurgen Habermas), той сами, які ў 1950-х гадах выступіў з нападкамі на Хайдеггера лісьце ў «Frankfurter Allgemeine Zeitung», у 1989 годзе ён унёў юргі Фарыяса на нямецкі рынак. Гэтая спрчка таксама ўяўляе сабою частку нямецка-францускай палемічнай дыялогі.

У 1945 годзе менавіта французы дамагліся Хайдэгеру аглянуцца на ўніверсітэт. У 1986 годзе — "выкрылі яго" на хвалі свайго ўласнага "перадзялення мінуўшчыны", вядомага калабарашы Вішы з Пэтэнам. Удзельнік французскай паліцыі ў халодных вайнах. Быўшындла спрэчка, хоць да "хайдэгерскага графі" не дадалося ніякіх новых фактаў.

[illegible]

Разам з тым ягоны ўплыў на інтэлектуальнае жыццё Нямеччыны напярэклад у 50-х гадах быў велізарны, яго шавалі мастацтва, пісьменнікі, фізікі, пад ягоным уплывам атрымалася частка ваеннага палкавення, які, па шуканні аргументаў, чаму можа не займацца сваім ваенным мільёнам і чаму можа не гаварыць аб "проблемі жыцця". Ён Хайтэр, праз пільн гадоў зноў атрымалі права на вышлядчаску дзейнасці, маўчаць, праз сваё мільёнае вельмі атраццывы і яго самаёна, даччы нават зраўняе, што ён у Райху яго перасылалі, што ён быў амаўляе — як Готфрід Ган або Эрнст Юнгс — "унутраным эмігрантам".

Аляксандар Шван лічыць, што Хайдэгер быў гэткім жа "непалітычным" чалавекам, як Томас Ман, а значыць ён не разумее палітычнай рэчаіснасці. Гэта аднак не а

[illegible][illegible]

ЗАЛІШНЯ ДБАЙНАСЬЦЬ СПАДАРА РЭКТАРА

У 1933 года Хайдегер — як гэта здарэцца з прафесарамі, хто маніаўра з "правядоры", — амаля найвышэй сабе гітлераўскаму студэнцтву, падубоўскаўскаму хто супраць прафесораў. Гэтая ўжо рыса ёсць "культурны рэвалюцыя". З на-
ражэннем зрыўны павітан: праз калыі мескія рактары страўі навуку карычнныя хуноўніцы, бо ашмат гаворы пра экзистэнцыйныя страх, ня і паддасць нечым нахваліць нігілізм. Шмат для каго нава і прыхільных да нацызму прафесораў азіяцкіх дабавіся спадар рактары былі шыменый і агідны, там блейш хто Хайдегер не стэндыс нават перад даною на апаэтыку ў тэста, але што ж — хто магутны мислільнік, мод магутны і памалачка.

[illegible]

"Справа Хайдеггера" акцентувала однак на столі-
ві у його календарі: а нинішнім, коли на-
шарпарт адоме коха, що найменшій паканіє.
Філософ, што проба, прінимав свою пам'ятку

[illegible]

Ен ніколи не був інтуїцістам демократів, свобод, правдою чалівана. Усе, що мавляно за паліт-
кай, ставало для як сфору «воли воли» й
прикладом тавіанійної моти, кую єн авіань-
ва з півній авіаньва й за нехотів. Ад фісо-
софскія актіаньма єн авіаньва на павіань
фісо-софскія чаківань, хавіаньва за свайні сло-
внї маніпуляціань, ківі прихотів за що гурт
апоставі і адітуркувалі «недосвідчаніань».
Апостів у свано чаргу — як Адорна — ківі за
Хайдеггерагані «жирноу іліаньвіань», або —
як Грас — ставалі пароді на нгоань шаманскія

ЯШЧЭ АДНА ПАРАЗА ПАПЯРОВАЕ ГАЛАВЫ

Варта кінця раб нагадує слова Боденшера (Bodendiller): філософія не фіксує, тому так часто мислять зриваючись справляти Хайдеггера. Цювар Вагніні спілкує зриваючи філософію, тим часом як у наш час розвільня, психіологію і глобальний парозу унага зриваючи зриваючи кірар на чалавчу. Тому нас історія болі ішкіліт Хайдеггер-чалак, не а Хайдеггер-філософ. Зіфрідка Елініс (Elfride Jellinek) написала твір, у яким апалавля-є пра іман Хайдеггера а Ганш Арншт, а аусім ішкіліт Рудігер Зіфрідка (Rüdiger Safrank) апалавля абу абу ішту філософію білліграфію Хайдеггера «Майстар а Німеччині, мачом на уладе «Майстер Зіфрідка Пала Салона, «Сміємі», — гта майстер а Німеччині».

[illegible]

Хайдејер вяртаеша. Ці гэта значыць, што ХХІ стагоддзе будзе сапраўды стагоддзем "малых айнаваў", быццям у-сьвеце і экалагічнай руінавагі, але ня будзе стагоддзем дэмакратыі? Не выключана, што якраз такою будзе перамога "майстра зь Нямеччыны".

Адам Кшзэминскі, *Polityka*

МІНА

Павал Голє

Яна даўно здадалася мне асабей неўраўнаважанай, але раптоўны выбух харабры, не розкі наступ усёй мне напалохаў.

Міна прыходзіла ўсё часцей і, выкураваючы цыгарэты за цыгарэтай, магла гаварыць дзясць-тры гадзіны без перапынку. Таму яе маналагоў кружылі вакол дзяшчства, незаўважна пераходзілі на рэлігійныя жыццё, каб у рэшце рэшт ніхчына заблажыць у зморчын калідоры Эроса.

Міна баялася распастроі. Бог, які толькі я чакаў, пакуль яны зробіць пымакомы крок, спаткнешся і ўпадзе, быў Богам лютым і помсылым. Ён мог карцаць, але не выбачаў. Судзіў, але любіць ні мог. Ён быў Творцам, але нёс звычэйныя яе сімвалы. Міна балася з гэткага Бога, і ў ёй было ачуднае пачуццё пашчадэння дзіўчынкі, якая прынахавала сярод ночы і быццём сваёй гімнастыкай, што абжадае маці пракліканні і тумакамі.

Ані пераканаванне, ні, нішча ўспяваць і я ні мог. Дзішчства Міны, той даўні час, у якім нярэдка запыніўся не маналог, быццём дзеля таго, каб перавесці дзяшчства, было для мяне даўняй і неведмай краінай, хоць Міна нарадзілася ў правала першыя дзядзька гадзі жыццё ў той самай краіне, што і я. Сілезіеясе мистычка пры самай экзатычнай мисці паўставаць за не аповедэ экзатычнай мисці. Мужчын там павіраў хутка, які правала не дзяшчываць па пашчэсці, жанчын у перапынках павіраў пры тым змешчэ і нават перапынкі ежкі нарадзіла дзішчэ, а малым хлопцы змешчэлі як толькі вышчэлі гадзіна; калі ж я не было, пілі гарэлку да ішні ў шахты, бо гэтак тут павяляло адзін.

Міна апавядала пра сваёй бацьку, які не не любіў, пра маці, што памерла дзясць гадзі таму, і пра братоў, якія не шчавіліся дэсам сястры. Апавядала таксама пра расейцаў, якіх у мистычку было некалькі тысячцаў, і пра закрытыя рэён, дзе жылі сястры жайнеры за семкамі.

Яе атачў холад. Міна ачуваўла гэта ўсім целам, ад самага пацукі, і гэта было вусцёжыне ачуваўла.

— Я быццём спускаўся ў студыю, — тлумачыла яна шпрэла, — нібыта падала ўсё глыбей туды, дзе замярзла вада і дзе ўжо не хапае павятра.

Бывала, што ў гэтым стане яна жыла месяцамі, і хоць за вакном яе пакоіру расквіталася лісьце альбо падаў шпэлы чэрвеньскі дождж, Міна ачуваўла, як яе цела крываеўца ўсё таваршчым нагнетам сьвету, рэгу пераважана ў ладзёўца, а ў жыццё, гудэўца і ўжо нічога гудэа халадны вецер.

— Калі б да мяне дакрануўся прамень сьвятла, альбо калі б я пачула хола слова, — тлумачыла Міна, — я была б уртаўтана.

Але, той, калі ЯНА ЧАКАЛА, не хацелі павядаць на ж, і тым болей не збыраўся ўдзяліць ёй сваё слова. Тады яна адважылася выпадкова сустраць мужчын, і полымі пажады, якое яна стрымала як магла, вубухала з вулканічнай сілай. Адная жна хутка заўважыла, што калі цела дасягае змунту раскошы, душа не напавяўцае журбо і страхам. Спачатку яна не магла растлумачыць, чаму ўсё дасягае менавіта гэтак, але з часам прычына той дзіўнай змешчэці акрыслаў ёй. Кіяз Цішчэўцаў змешчэў свой выгляд (ён мог быць сымгавым брутэтам, за якім яна пазнаёмілася ў гатэлі, альбо бландэтам з гандлёвага адуцелу), але ў хвіліну найбольшага ўзвясненія яна заўсёды распавядала вогняныя рысы, у якіх найдзіўней

йшым чынам сплалучалася хараство і брыдота. І тады павятра раздзіраў яе крэк; яна была шкло, калі нешта падобнае было пад рукой, альбо выбыла на дэсцыну, каб папавіраць лядзёр. Наступнаў прычына холаду, яна заўважвала ў ім усё глыбей, да наступнага разу, ТОЙ, КАТО ЯНА ЧАКАЛА, не прыходзіў, а Кіяз Цішчэўцаў, абшчынага заспакоўшым пажады, кажаў наступнага зручна моманту.

Я глядзёў на яе сьлёзы. Міна была бездапаможная, але мая бездапаможнаеўца ў дачыненні да яе пакутаў здавалася яшчэ большаю. Хіба нам трэба было размаўляць пра Бога, таго, які так паляхоў яе і нагадаў ёй бацьку? Яна ўшкіла ад яго з мистычка пры нямесцы мжы ажно сьвады, дзе ськончыла ўнпавіраццэ, дзе цыцымі гадзінамі сьвадзіўнас над біблэатэчнай паліцай, зарэбала жабраць грошы на жыццё, і дзе ягонае позірк, які набачна сіла, даганяў яе зноў.

Нічога не далі не ўхрыці, магічны захады; ад позірку няматчыма можа ўхіліцца, бо ў ім было моц і ўада. Міна пераканалася ў гэтым некалькі месцаў таму, уключэння ў спавядальні і намаганьняе растлумачыць мужчын у чорнай сукні сутнасць сваёй божа. Яна апавядала муні пра полымі, якое неспадзявана вубухаў пад куталым лідэ і мэралэты, кажала муні пра агонь пажады, які загараўца ў ёй і якога нішто не можа пацукі, і пра Кіяз Цішчэўцаў, якога яна мусіць падацца. Мужчын у чорнай сукні выбег з спавядальні, выкрываў Міне нейкія незразумелыя словы, але праз хвіліну ўсё высветлялася. Гэта быў ён, помсылыў яе ўдзярыцца ў сьцепа на ўдзяной асёбі Ён бе заў яе пра ўнес не маіць, размаўчаючы руху, які, і як бацька, пагражаў расправой. Міна ўшкіла на пляж, і да вечара ляжала на сукнім песку, слухаючы, як гудзе вецер.

— А халіла б толькі прымяні сьвятла, — паўтарала яна, — аднаго толькі слова, і я была б уртаўтана!

Я стараўся нешта сказаць. Я тлумачыў, што гэты прамень, альбо божа, якога яна так чакіе, можа быць вельмі блізка, і што ня варта адчайнацца. У гэтым моманце Міна вубухала гневам. Калі на гары Арма дзясцёе анёлаў запалалі пажады да дачок анёлаў, гэтыя незмжныя істоты спалілі дзіўчату сваімі позіркамі. Безлічэсныя анёлы, чыстае італігенцы, залучаліся з прахам зямлі, бо што тасе жаночае цела, якія ў гэты прах. І дучаўся анёлы на гары Арма з прахам зямлі, так пачыналася гісторыя іх падзеньня.

Але Міна ня думала пра такі позірк, пра чыстае сьвятла, што спаліла яе нічышч. Міна чакала прамінь, які дакранаўца да не шчы даікаўта, прасіне хуш, і пад гуці музкі (хоць, магчыма, гэта будзе толькі шум нябачнага дыхання) зробіць не бла-слаўнай. ТОЙ, КАТО ЯНА ЧАКАЕ, мае менавіта такі позірк. Як і магу не разумець гэтага? Як я магу ня ведаць, што позіркі бываюць такія розныя?

Але я ня ведаў значна болей. Шчыбы старае шахты, нерухомыя колі пад'ёмнікаў альбо пасадка расейскіх жайнеру, адуць часам даміналіся агукі стрэлаў альбо гармошні які хараство сьветы, былі для мяне гэтыя ж дзіўныя, як росставя пра гару ўдзяной грэшны анёлаў. Сярод усёго гэтага, які быццём гары Арма была наспавяла ў мистыку Міна, кружылі прымід не быцкі. Гэты чалавек з калматымі бровамі і далонямі які лапаты невадзіў Міну ад самага пацукі, ад самага не нарадзжэння ў іх цяглым моманце на прадмесьці.

— Спачатку, — тлумачыла яна, — мне хацелі даць імн Алена, але бацька вубухнуў смехам і крчыць на маю, маўляў, гэткае брыдкае дзіця так называе маю, і даў мне імн Міна.

Чалавек з калматымі бровамі і далонямі які лапаты тузіў па дасканаласці. Але сьвет, таксама як і Міна, і мистычка, і тысячы ішчых лапак, не быў дасканалы, і тады бацька прахлэў усё, бо паўзёў знаходзіў пал, бруа і шчыліны. Гэтыя ж, які на сьцене іх дому, чаму яны і перахалі ў новы шмат-павархоў. Міна запамінала бульбозь, які разбураў цагляную сьцену ў чырвоны дах, запамінала таксама дрэва, вярване з каранямі, якое доўга гайдалася на фоне яснага неба, схоланьне ў жалезнае пашчынкі.

Нібыта наперакор бацьку Міна вырасла най-прагэжэйшай дзіўчынцай у мистычку. Яе гудзі і хада захапалі мужчынцаў, а расейскі афіцэры з зашчэсціцаў патэном, якія часам выхадзілі з свайго раўну, жайнеру што паці аджамалымі дзе натуаўчонай скур ботай і рамінёй, глядзёлі на яе позірк, поўным малахольці.

— У кожным з іх мог ськанца Кіяз Цішчэўцаў, — тлумачыла Міна, — але там я ішч ня ведала пра гэта. Я ведала толькі, што бацька чакіе майго падзеньня.

Я глядзёў на яе змучаны твар і пажаўцаваў ад танных цыгарэтаў палымі. Апавед працываўца, адвольна пераскажыў праз месцы і гадзі, а яго ўнутранае логіка магдавала лабірайт з замураваным вышчём. Міна добра ведала пра гэта, і можа таму яе вочы атэўчальна вусцшы. Яна ачуваўла, як захапіла яе шчавістасць, і хоць адной нагой стаяла тут, дзе многое можа было вутылачыць, пры чым не абзавяноца з дапамогай грэшных анёлаў, другой пагразала ўжо там, з другога боку.

— Гэта вір, які мяне ўсмяткае, — крчыла яна і гадзечку ў мой бок, — праз два альбо тры дні падчальню перажаа дэпаша кадра, скалло яго за рукаво піжама і скажу: "Ты што, ня можаши мне трахнуць? Хацера, пра што ты ўгуглае думаш?" Альбо стану ў вакне, там, стаяў у вакніе я буду выпадзіць баліну, пакуль ня звышчэа што-небудзь, што захаца мяне не прымесці.

Яна гучна плакала, хаваючы твар у далонях. Нашэе знайства было па сутнасці мільгалеца: часам я падавала мне кігі ў бібліятэцы, часам я бачыў яе ў дзіўкіх калідорых унівэрсітэту, які пераказіваў дзюма-трэма сказамі пра надвор'е альбо абед у стадоўчым. Я разумеў, што ня жмне адна і, магчыма, ня мае нікога, з кім магла б паравяўца. Ёй ніхто ня піша лістаў, ніхто не прыходзіў на гарбату ў пусты пакоі. Урэшце, памачушыца, Міна падала мне картку з нумарам тэлефону.

— Пазвані, — шагнула яна, — я сама не магу. Толькі скажы, каб лапы трымалі пры сабе, бо загрызу як шалёная сука, разумееш? Так ім і скажы!

Я разумеў, што яна не ўпернішчо здырае ў шпіталі.

Калі мужчын у белых халатах звышчэлі ў дзіўворы, Міна спалохна ўстала з фатэль і пайшла за ім у машыну. Праз момант адзінь за іх вярнуўся ў шчы штосы ваведаша пра пацыентку. Ці былі ў яе прыступы фуры? Ці дзіпрэсія, у якой яна знаходзіцца, не магла быць вынікам сямейных канфіктаў? Ці гэта першы выпадак у сям'і? Я маўчаў. А калі

МИНА

Прочає за сторінки 13

машини да чекати до дому, я глибоко удихнувши, бачились пазубів до пелітарного шмари.

Праз два дні яна пазаваня з шпітала. Нагуравля мене кучай незасервіних спраў. Я мусіў запіліцца за кватэру, пагаварыць з кіраўніком бібліятэкі, узяць за яе кватэры кніжкі, зубную шотку, ручнік, пантофлі я знавеш ўсё гэта ён. На гэта пайшло прынамсі паўдзень. Потым, калі яна прыпавала мне пакінуць кніжкі і паліць кветкі, я раптур адмовіўся. Узямен я абавіду, што раз на тымдзень буду прыходзіць у шпіталь, а калі Міна раптам нешта прыгадае, то яна патапавея мне, не чакаючы пачына.

Яна выглядала соннаю, скардзілася на галавы боль і укол, які фаршаваў яе дактары. Яе рухі былі павольна, сіння і яна не згнілася да канца, бо лее бачавыя праці цігнулі. Па азіл з тэлевізар, да яе раўнавалі, бачылі іншыя постаті ў пажакан. Ах іх поіраў! — прамістчы і аснуты — мне рабілася ніяма, бо здавалася, што яны кружалою менавіта вакол нас і ловіць нашыя словы, нібыта мы нешта ўтойвалі. Я маўчаў, а Міна, гадзіць у вако, надалей апавядае пра ТАГО, КАГО ЯНА ЧАКАЕ. Чаму ён не прыходзіць? Можа таму, што яна, Міна, не вяртае таго віну? А можа таму, што гідзіцца ейнага чала? Тады ён павінен ведаць, што апроч цела Міна мае яшчэ душу, о, якую вялікую душу! я, можа яна не адчувае, сваю чыстую, безгану-ную душу, у якую ён мог бы ўзяць як у крыштабелле камяніна. А можа ён знае, што я тут, у шпіталь, скардзілася на міне і белых халатаў персанау, па ўсім гармідары яі смуродзе? І напалоўне я, як алей напалеўны пуста быў. — Ён, які каждае дамоу у гніздо змеяў і ачыне ные дзверы ў замкі.

Аденукаў з глыбіні адважана дніосіць страшны лямант, чуваць было багані ў крыкі, а Міна, падхоўваючы да вачыні, усё шчып шпалта словы свае малітвы, засэрджана і абсалютна адсутная.

Азіл з пашентаў, у халаче, накінуўшы на швадр, грабляў па муром шыроку паалу зямлі. Міна, адзавалася, не ведала гэтае прычыны. Яна давай гаварыла шпота, а я нахараў па дакладным рукамі мужчыны, якія адоўда, з вышнім другога паверу, выглядалі дзіўныя рытуалы. Мужчына шотхвіліны перапіраў працу, прыгадваў да сьвежых сьлядоў на ўзваранай зямлі. Ён чагось шукчы камяніна, пасля чаго ён надарваў кінзу галавы і, зноў пачынаў працу. Калі зьявілася сьветлі і павілі Міну па калідары да дзвярэй, мужчына з граблемі нерухома стаў па муром, уладкоўчыца ў неба. Спробны абомі маруна цігнуліся на паркам, у асімі дэдуў мілашчала лінвае сонца, а за лесам, з боку летніцы, вуркутаў рукамі пасажыры самалёт.

Праз тыдзень яе апхлыў твар прывітаў мяне як правядзены бліжэй наваў. Маё мінш мінш пачынаў і скардзілася ные вусны, усмешка які рабіла не падобнай да ведамы ў дзіцых кніжках.

Торба з павіроўкамі ўпаўла на падлогу. Клоўзачыцца па сьлізкім лінолеуме, я збіраў блякі, а яна, быццам не азнаваў алы дух, далялася хрыпаты ніжкім

голосам, выварагачы патакі брыдкасці. Ва ўсім быў вінаваты і, і цэлая плынь борбаў з гнявам вылілася на мяне. Гэта я сачыў за ёй на калідарох універсітэту, выварагачы шматлікія пранапавы, вяртаючы бібліятэчныя кніжкі, хадаў за ёй па кудасі з надары, што яна ўрэшце паддасца значымым паміненям, а за тое, што яна не паддалася, і паслаў яе ў шпіталь, а яна цнпер пакутце, перціпш ад уколаў, электрашоў і "іншага наскудства, ад якога робіцца паганя".

Яна не давала мне скажаць, а торбаў за блякымі ўсю кінгула на падлогу. Яна махла рукамі, які завадава, сьмялася па мяне, ухваляючы геніяльнась павіроўка. Я быў Кілеям Цімураў, прамідаром павіроўкаў Божаго сьмолу з гары Армон, расейскі жаўнер, які эгзальціў у парк адрэаў пасьяа зьмірканьня, калі яна вярталася дамоў з першага спаткання; я быў і доктарам, які зрабіў ёй аборт; урэшце, гэта з-за мяне бачыў ёй не па твары, называў сукай і выкінуў з дому.

Я хацеш утвары, але Міна йшла за мной і, гаворачы ўсё кучэй, хапала мяне за плечы. Струменчыкі сінны ў ражках яе вусны распыравіліся ва ўсё бакі, а я чаму, калі прыблуты санітары і сьмяіцца твару сінну, у якой я стаўся абываючым.

Неўзабаве гэтакі і адыёнась, але Міна, за кім, якой я ў ёй і не паддараў, змагала за трыма асілкамі яшчэ некаторы час.

— Гэта ён і Гэта ён! — крычала яна сінна галаваю, паказваючы на мяне. — Ён тэраў непавінаўнаю Міну! Значыцца дзверы! Ён даіце мяне вылісці! Дзе яго мундзір? Дзе ён чагоў заалатая эплетат?

Немагчыма апісаць, што я тады адчуваў. Пацыенты іі наведнікі глядзель на мне крарком, прывічаныя да гэтых сінна, і ўсё ж у іх кляікіх поіраў я прачытаў нямоё пытаньне. Распавіна яны блякі на падлозе нерухома, як білардыны кляі. Збіраў іх не было сэнсу, а ў наступны момант, калі я скіраваўся да выхаду, мяне затрымаў доктар, прафэсар Б., слава мисцловых псіхіятрыў і шэф клінікі ў адной асобе. Ён хацеш запусціць у кабінэт, распітаў пра Міну, але я ўжо быў з доктаром намі, быццам звычанымі санітарамі, і не выварагачу ўвагі на ягоныя словы.

Аднак ён прачытаў іх са мной, крысьбе белага халата прыскла на ветры, а нашая размова нагадала абмен дыпламатычнымі нотамі, фармальна стрыманымі і поўнымі прывахайнай інфармацыі. Урэшце, калі мяне спынілася каля зарослага гілішчыну мару, і не выварагачу ўвагі на ягоныя словы. Мінай знішчэна, а ён паведзіў мяне пра цыклы швафэрны, яе зьмачыліны прыкметы і нечаканыя выключэнні, я ўбачыў мужчыну з граблемі. Ён глядзель на іх на аловых кветкі гілішчы, што на сьвежэзароўнае пас зямлі, які ён парадкаваў гэтак жа, як і тады, калі я нахараў за іх за васа.

Такі стан, — кажаў адыёны прафэсар, можа цігнуцца некалькіх мисцлов, потым крарыць міне алыбо не, часам гэта працягваецца гадзі, а ён паказваў на мужчыну, скіленага над градак, які даўшоў у гэтым выпадку. Ведзце, як яўшо ён тут? Больш за трынацца гадзю!

Я йшоў уніз праз прысяды старога парку, які павінаўся. З акратаваных вокаў выспраў твары павіроўка. Толькі нямногія за іх, які і, граблемі, вола нахараў па садзе ў вылішкіх халатах, праштампаваўных бардонымі трох-кутнікам.

Прафэсар Б. затрымаўся перад адыёнаю адкрытае псіхіятры і паўва мне руку.

— Малады чалавек, — сказаў ён, — гэта велікі доктар з вашага бока... гэта можаа толькі паказваць, што... тым больш, што наша пацешка ня мае бадай нічога...

А калі на разьвітаньне я называў яму сваё прозьвішча, ён, адымаўшыся, усмешку майго бачку.

— У ахт-хале мя павала на старой нямецкай дайбе, ён шырока ўжым-хнуўся. — У сорах шчотым годзе. Так, так, а ведзце, як тады выглядала Гамі-ня! — Адыдохчыня, я пачуў нічта, што павінен яго наведваць, калі зноў прыйду да Міны. — Не адчайнісяцеся, — крыкнуў ён мне наадгана. — У будучыні яна павіна быць спакойнейша!

На працягу наступных дзён і стараўся ня думаць пра Міну, яе хваробу і шпіталь.

Аднак адыёны Міна вярнулася да мяне ў сьне. Яна ставяла на выршныя цагляныя вежы. Я быў да яе праз вялікія кавакі травянога мору. Міна трымаў у руцэ завадзю паходзіну, і халач, здаецца, быў дзень, не сьвятла асыялялася мяне вочы.

— Я ня Міна, — крычала яна, калі я адычуў яе ўсё больш няспакон. — Я Алена!

Я прачнуўся ў мокрай ад поту пасцэлі.

З таго часу сну пачаў паўтарэцца, а я адычуваў у сабе ўсё больш няспакон. Я паказваў яе цела, але не таго, што бачыў у бібліятэцы, на даўгіх калідарох універсітэту, і не таго, што мог увісьці сабе ў мисцэтку пры нямецкай мжы. Я прагнуў не цела — на вяршыні цаглянай вежы. Яно было прыгожае і абсалютна дасканалае.

Мік тым з сапраўдымя яе целаў рабілася нешта пагрозлівае. З кожным тыднем Міна тэраўсцэла, яе апхлы і надым твар нагадваў выліва Боска, а поўная апатыя і нерухомаць кішчы больш пагубляў і ўражальнае аснутыя і вылікалі гідзіскась, чаго я, калі я стараўся, ня мог у сабе пермагчы.

Яна бачыла разумева мае словы, але сама адкажала нехаотна, абзрыкаўі сказаў. Міне хацелася пра мнагое ў яе запаміта. Чым зямлішоў яе браты? Ці жыў яшчэ бачка? І я было з тым расейскім жаўнерам, тады, у яе мисцэтку, калі яна ўвечары прычынаўся праз пуста пры, адырэнны спатканнем, на янім, магчыма, абмянялася першым падлукам з старэйшым на год хлопцам з выпусковага класа.

Аднак усё гэта мусіла застацца ў дагадах. Погляд Міны адышоўнуў, і іні-воднага пытаньня я нават не прамаў.

Я ня мог зраўнаць, навашта і тады хадаў. Ніжкі абываляў у дачыненні да Міны я ня меў, а яе стан, бліжкі да катанюі, усё больш пагрозлівае, выключачы паразуменне.

Маё пазыты быў карейшыня, я стараўся пазьбягаць сустрачы з прафэ-

сарам Б., і толькі мужчына з граблемі, якія я кожны раз бачыў у тым самым месцы каля мору, ітнрываў мяне ўсё машей. Ён адыжваў грабляў усю са-муую паалу зямлі, а потым ухваліла ўаўраўся ў сьляды прыбываў. У вуліх баронка ён кілавожа шраў небы сьлед, але нічога падобнага не знаходзіў і тады зноў грабляў, скілішчыў над гра-дак. Я ішам разова нахараў за ягонымі рукамі, на доўгіх хвіліны затрымаўся каля мору, але ён, заняты сваёй справай, не зьвяртаў на мяне ўвагі.

Пад канец лета і ўсьмядзілі, што пры-ходжу тады не для Міны, і не з-за свайго сну пра яе, а менавіта дзеля гэтага мужчыны ў халаче з трохкутнай пінчакі "Р", што значыла шпіталь для псіхічных хворых. Яго твар не выкаваў ніжкіх пацужыў. Ён не хралава ні ўсмешка, ні грамыса сумалеў, і толькі калі мужчына скілішчыў над зямлёю, я заўважваў, як ён морчыўся бровы, шыра-ра здылішчы, што не знаходзіў там таго, што хацеш убачыць. Ён не адка-ваў на мае нисмелыя пытаньні, якія я адываў яму не адыл раз. "Што вы шукаеце? Ці магу я дапамагчы? Вы атрылі нейкі каштоўны прадмет?" Ча-сам, чуючы словы, ён адыраўся ў мой бок, і тады я бачыў ягоныя вочы. Яны былі такіх жа блякітыя, як вочы Міны, але іх поіра, здавалася, выражаў нейкае пачыне шчеласта. Так, як асцетныя нава фігура ў адыёных спадчы былі свайго роду выліска. Сьвет за сінной, той, зь якога я прыходзіў, здаваўся мне тады хаатычным і выпадковым. У пастанайна зямніскась, у плавні ады-лоўска і шпіталаў, ён нагадваў раку, якая бжыць у неведомым кірунку. Та-ды як мужчына з граблемі, заняты сва-ёй мисцэткай, я не мог падпарада-ваць гэтай сілі. Ягоная чыносьця, на некалькіх мисцэках узваранай зямлі, ма-ўлікава і неадпастна, была ў іншым месцы.

Адыёныч, здаецца, у алошую пачінуў версыя, Міну не прымаў ў азіл на-веднік! Яна нерухома заляла на ложку, і калі я праз шыбу ізалятара ўбачыў яе твар, я зраўнаў, што нібыта сінна, напалуў тая асам, што так упарт яе мучыла, парвала апатыю ітнрву, якая лудца Міну зь сьветам.

Голае прафэсара за маё сінпай гаварыў пра саматэчына і гарманальныя зьмены, пра чырку, зьмію і танчыміч субстантні могуць назваць якіх я не запаміну, і што пры староўдае алыбо два, калі бхірныя справіцца з гэтай загандаў, тое, што сіння нямылае, стае вылічым.

Я маўчаў.

Голае прафэсара гучыў узаўважы і спок-нока, быццам ён чытаў рэфэрат у азіл, залюнаўшы людзьмі ягоны прафэсі. З гэтага бока калідарнае шыбы прастору запамінаў "структуру кінкі", "мутанці генаў" і "магавыя зьмільны", а з таго бока была Міна: тоўстая, брыдка, а-сылічана, здурэлая дарослая. Яе пр-ба было чырку, мисц, апырачы, і д-да: трыба было зьмільчыма, не ад ей-ных уласных нечыстотаў, на што яна паддавалася абычкая, бзе супраўня.

Наўжо, ТОЙ, КАГО ЯНА ЧАКАЛА, не прыйшоў? Наўжо багі цымрочы, тыя самыя, якімі кіраваў азіл з гары Армон, забралі не душу, кладычы на цэле сваю нічымую пінчак?

Ці быў нейкі іншы адказ? Мне было
двадцать чатыры гады, і тэалогія ніколі
не належала да моіх зашкалёных
Маё каталіцкае выхаванне зусім не
спрыяла падобным разважанням, а
Міна дамагалася адказу. Асабліва там,
з другога боку шыбы, да яна была
бездармаможа і зусім пакінута.

ласы зааранага пляжу, з карабінам це-
раз плячо, у тым жа месцы, што і
заўсёды, натякнецца на адбіткі босых
стопаў. Ён хадаў за імі ажно на выды,
але сцяла абрываўся, быццам нехта
зыйшоўся ў гэтым месцы проста з па-
ветра, і толькі дзеяла таго, каб прайсці
праць пашынах ўгоркі, перасякнучы

Калі ён падбег да берагу, убачыў мала-
дую дзяўчыну. Ёй магло быць дзевятна-
цашы ці дваццаць гадоў. Яе нерухома
вонь глядзела ў неба. Хаця абмявала
не босымі стопа, а кроў зутта сыскала
ў пясок, пакідаючы на ім чырыя павы-
ны. Яна была мёртва, а ён нідзі на
ўгледжаў крылаў. Менавіта гэтак зна-

— Трыццаць гадоў, — задуміла пра-
мовіў прафесар. — Давалда столькі
мнула ад таго часу, калі ён пачаў
грабні. Ягоняй гісторыя цікавіла ней-
кі журналіст, — прапачуў ён, — са-
вай ведоце... каб даказаць да таго спра-
ваў, да тае эпохі. Як ён ні старэў,
не знайшоў ані маглі дадучыня, якая ме-
лася быць анёлам, ані пратакаў гэтае
справы. А ён, — прафесар паказаў
рукой на вакно, — ён нічога ня скажа.
Калі пачаў грабніць, змаю, зусім
перастаў гаварыць, таму ропаткаў ня
будзе, бо які нармальны чалавек па-
верыў бы ў гэтую гісторыю? — Прафесар
засмяяўся коротка, суха, іранічна.

Калі мы йшлі праз парк да шпітальных
брамы, калі ён гаварыў, што стаў Міна
можа прапачуваць гэтак жа, што Міна,
як стан памежніка з грабні альбо яшчэ
даўжэй, калі ён таўмачаў мне, якія
складаны прынцы адмыслова ў ма-
гах і ўсёй нэрвай сістэме, прашчы,
сутнасці якіх мы нават акресілі ня
ў стане, ня тое што кіраваў ім, я думаў
пра тронкі ад грабляў. Адышфаваньня,
яны зьяля як драўняны касмачельны
лавак, да якіх дакрапаюцца заўсёды ў
тым самым месцах.

— Часам, — закончыў прафесар, —
дастаткова невялікія змены ў хіміч-
ным складзе тэані альбо вадаксыні. І
тады мы пачынаем бачыць анёлаў і
д'яблаў, пачынаем чуць галасы і ніколі
не вядома, чым гэта ўсё скончыцца.
Так, так... — казаў ён. — А вы пазвані-
це калі-небудзь, бо прыходзіць пакуль
няма чаго.

Сапраўды, не было чаго. Міна не па-
праўлялася. Не дабылося ніякага шуду,
які б вярнуў ёй заўсёды ранейшы
авадак. Ніхто не прадумаў біялінічныя
субстанцыя, якая магла б не вылучыцца.

З таго часу мнула ўжо восем гадоў, і я
ведаю, што Міна, зчыненая ў спіль-
ным аддзяленні, пару разоў на год
яна мае прыступ шаленства, пасля
якога надыходзіць прыпад поўнае апаты
і пасаўнасыя.

Я часта думаў пра яе, прыгавяночы
візіт у шпіталь, калі я бачыў Міну
апошні раз. Гэта было праз два месяцы
пасля размовы з прафесарам. Дрэў ў
парку ўжо ня меў лісьця, а на зямлі
што ні крок трапіла пад чарапак
тонка замерзлыя калогі. Санітар, які
вёў Міну, папачуў ёй пачуць, накінуў
на калат, а яна атрымала каля мурам
Нехта з вакна паклікаў санітара. Ён
заваяўся, але ўбачыў, што я побач,
папачуў Міну і пачаў у будынку. І тады
адбылося нешта незвычайнае: мужчы-
на з граблямі (на ім быў старая авечая
хамізэлька і ўзніжаны шапак) пакінуў
сваю працаў, узліснучы, і скарэў
рукі, шпатам, маўляў на Міну. Яна
стала на сямьжэздаранай грады, ве-
чер здымаў з мурх сухое лісьце, а
першым сыжнікам, вірочым ў паветры,
ападалі на яе валасы, стварачы сяр-
ную сетку. Яны глядзела адно адному
ў вочы. Ён маўляў на яе, а яна прымаўла
яныя словы ў маўчымым каля мурам
дзюў санітар, і, узкіўшы Міну за руку,
завёў ў будынак, і падамуў, што абое
ны чакалі гэтай сустрэчы пад мурам
вельмі доўга. І абое ў той момант былі
вельмі шчыльна, каб пад ішчымем
разумець хвілінную паляўку ў паках,
той час, калі мы не адчуваем, як даймае
бог.

Пераклаў з польскай Аляксандра Айна

А прафесар гаварыў далей, і толькі
праць некаторы час я зразумеў, што ён
апавядае пра чалавека з граблямі. Той
чалавек быў памежнікам у часы, калі
кожны вечаў па палюк скарэў трактар
з бараном. Кожную раніцу паме-
жнік патрульваў свой кавалак межы і
кожную раніцу, які ён сямьжэраў па-
зімей, падаць шматгадзінавых допытаў,
знаходзіў сцялы босых стопаў, якія
віль з пясчаных выдымаў да мора. Ён
не дакдаваў пра гэта нацыстам. Калі
б сцялы віль ў адарэнтном кірунку, ён
бы мог дапусціць, згодна з інструк-
цыяй, што з падлодай лодкі выйшаў
шпіён. Але чаму босы? І заўсёды ў тым
самым месцы? На гэтыя пытанні ён ня
мог адказаць, таксама, як ня мог зразу-
мець, чаму сцялы, якія ён знаходзіў
кожную раніцу, вядуць да месца, дзе іх
размывало хвалі. Шмат нацей ён пра-
вёў у спалонцы, спадзеемчыя высе-
ліцца заадак. Аднак нікога ня убачыў,
а сцялы зьяўляўся заўсёды, быццам
нехта хацеў паклікаць з усіх памежнікаў
разам узяць. Гэты сцялы не даваў мну
спалох, стаўся ягоняй навайдзінай і-
дэі і пралісчым, бо што б ён ня рабіў
пасля службы, ня мог пазбавіцца ад
думкі, што наступнай раніцы, калі ён
будзе праходзіць удоўж шырокай па-

заараны пас і потым зынікнуч у мору.
Я задумаўся, чаму прафесар апавядае
мне гэтую гісторыю, і зразумеў гэта,
седзячы ў ягоным кабінёце ў пячым
каву з парціяльных кубкаў.

— Гэтыя сцялы, — казаў ён, папраў-
дучы разгавяў акулера, — ніколі не
інсалаві. Ужо тады памежнік меў пэў-
ныя парушнікі, якія, калі б спячосава
былі выкрытыя, не давалі б да трагедыі.

Гэта адбылося ў пяцідзясят першым
годзе, ранішай, калі разыходзіўся туман
і над морам забліскалі першыя промні
сонца. Памежнік, затаўшыся, ня гэта
было на прышту імак нацей, задумаў,
і калі раптоўнае сыяло абзудзіла яго,
ён адчуў дрыжкі ў сэрцы. З боку
выдымаў набліжалася нейкая фігура.
Яна лёгка йшла праз заараны пляж,
ледзяе краіначыя зямлі, а памежнік,
які ня мог адраваць ад яе вачэй, шмат
разоў паўтараў пасля, што зь ёе плечы
выраслі два вялікі крылы. «Стоп,
страляць будзь!» — крыкнуў ён, але
пастаць (дадал ён ня бачыў, мужчына
гэта ці жанчына) не зьявілася на яго
ўвагу, дучы далей ад берагу. Тады ён
накінуў спуск, раз і другі, цялючыя
паміж крыламі, крыху вышэй лапатак.

йшлі іх праз гадзіну. Яна ляжала нагамі
ў вадзе, а ён стаў над ёй на каленя і
пакаў, глядзячы не доўгія валасы і
дакравіўся далонямі да яе шыюк.

У рэшце рэшт, — прапачуў прафесар,
— асобу дачушчы так і не ўдалося
ўстанавіць, і каб нежэ завяршыць спра-
ву, сямьжэраў спробу неагаварыта
перадзыханьня міжкі. Памежнік пера-
вёў ў казармы, каб болей не хадаў па
пляжы, але праз некалькі месцаў вы-
вясілася, што ён папросту пар'ят. «Я
забўў анёла, — пісаў ён напачатку ў
сваіх чарговых рэпартажах, — і Бог пашле
пакаранне для мяне і для ўсёй гэтай
праклятай краіны, дзе магчымыя такія
злачынствы». Менавіта тады яго накіра-
валі сюды, — прафесар паказуў, — і я
ўдзялінаў у яго абсьледаванні, бу-
дучы лічэ асістэнтам. Ён ня мог вы-
тлумачыць, чаму ніхто іншы ня бачыў
раней гэтых зьявілаў па пяску. А пра
крылы ён сямьжэраў, што яны мусілі
самі паліць на неба, бо Бог не па-
верыў, каб яны трапілі ў рукі сьмярот-
ных.

Неўзабаве пасля гэтага ён папрасіў
грабні і пачаў штодзённа парадкаваць
той самы кавалак зямлі пад мурам.

